

Käräjäoikeuden laamannin menettely terveystietojen kertomisessa henkilökunnalle

KANTELU

Kanteliija on oikeuskanslerille 31.10.2022 osoittamassaan kirjoituksessa pyytänyt tutkimaan käräjäoikeuden laamannina toimineen A:n menettelyn sen johdosta, että A oli kertonut kantelijan sairaudesta käräjäoikeuden henkilöstölle.

SELVITYS

Käräjäoikeudessa laamannina toiminut A on antanut selvityksen.

VASTINE

Kanteliija on antanut vastineensa selvityksestä.

RATKAISU

Oikeusohjeita

Perustuslain 10 §:ssä säädetään yksityiselämän suojasta. Pykälän 1 momentin mukaan henkilötietojen suojasta säädetään tarkemmin lailla.

Viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain (621/1999, jäljempänä julkisuuslaki) 6 luvussa säädetään salassapitovelvoitteista kuten asiakirjasalaisuudesta ja vaitiolovelvollisuudesta.

Julkisuuslain 22 §:n 1 momentin mukaan viranomaisen asiakirja on pidettävä salassa, jos se tässä tai muussa laissa on säädetty salassa pidettäväksi tai jos viranomainen lain nojalla on määrännyt sen salassa pidettäväksi taikka jos se sisältää tietoja, joista on lailla säädetty vaitiolovelvollisuus.

Julkisuuslain 23 §:n 1 momentin mukaan viranomaisen palveluksessa oleva samoin kuin luottamustehtävää hoitava ei saa paljastaa asiakirjan salassa pidettävää sisältöä tai tietoa, joka asiakirjaan merkittynä olisi salassa pidettävä, eikä muutakaan viranomaisessa toimiessaan tietoonsa saamaa seikkaa, josta lailla on säädetty vaitiolovelvollisuus. Vaitiolovelvollisuuden piiriin kuuluvaa tietoa ei saa paljastaa senkään jälkeen, kun toiminta viranomaisessa tai tehtävän hoitaminen viranomaisen lukuun on päättynyt.

Julkisuuslain 24 §:n 1 momentin 25 kohdan mukaan salassa pidettäviä viranomaisen asiakirjoja ovat, jollei erikseen toisin säädetä, asiakirjat, jotka sisältävät tietoja henkilön terveydentilasta.

Julkisuuslain 26 §:n 1 momentin mukaan viranomainen voi antaa salassa pidettävästä viranomaisen asiakirjasta tiedon, jos se, jonka etujen suojaamiseksi salassapitovelvollisuus on säädetty, antaa siihen suostumuksensa.

Rikoslain 40 luvun 5 §:n 2 momentin mukaan tuottamuksellisesta virkasalaisuuden rikkomisesta tuomitaan virkamies, joka huolimattomuudesta palvelussuhteensa aikana tai sen päätyttyä oikeudettomasti paljastaa tiedon, joka julkisuuslain tai muun lain mukaan on salassa pidettävä, eikä teko huomioon ottaen sen haitallisuus ja vahingollisuus sekä muut tekoon liittyvät seikat ole kokonaisuutena arvostellen vähäinen.

Tuomioistuinlain 9 luvun 1 §:n mukaan tuomarin on virkatoimissaan oltava tunnollinen ja huolellinen.

Tapahtumatiedot

A toimi tapahtumien aikana käräjäoikeuden laamannina. Käräjäoikeuden organisaatioon kuului kaksi lainkäyttöosastoa ja hallinto-osasto. Hallinto-osaston esihenkilönä toiminut hallintosihteeri oli laamannin lähin työpari hallinnollisissa asioissa. Kantelijan lähiesihenkilönä toimi toisen lainkäyttöosaston osastovastaava.

Kantelijalla todettiin sairaus, jonka johdosta hän joutui jäämään pidemmäksi aikaa pois töistä. Kantelija ilmoitti sairaudestaan ja poissaolostaan lähiesihenkilöilleen. Kantelija ei keskustellut asiasta laamannin tai hallintosihteerin kanssa.

Kantelija on kertonut ymmärtävänsä, että tieto hänen sairautensa laadusta oli välittynyt esihenkilöiltä myös hallintosihteerille ja laamannille. Kantelija ei ollut kuitenkaan antanut lupaa kertoa sairaudestaan käräjäoikeuden henkilökunnalle kuten laamannina toiminut A oli tehnyt. Kantelija tuli tietoiseksi A:n menettelystä, kun eräs käräjätuomari kyseli kantelijalta tämän voinnista.

A oli kuullut kantelijan sairaudesta ja tämän tulevasta poissaolosta hallintosihteeriltä, joka oli kuullut asiasta kantelijan lähiesihenkilönä toimineelta osastovastaavalta. A oli joitain päiviä tämän jälkeen kertonut tuomaripalaverissa, että kantelija on jäänyt sairauslomalle. A:n omankin selvityksen perusteella kiistatonta on, että hän oli tuomaripalaverissa kertonut myös kantelijan sairausloman syynä olleen sairauden laadun. Asiassa jää osin epäselväksi, miten tarkasti hän oli sairauden laadun kertonut.

A oli kertonut kantelijan sairaudesta tuomaripalaverissa, koska käsityksensä mukaan hänellä oli ollut tähän kantelijan suostumus. Kun A oli kuullut kantelijan poissaolosta ja sairaudesta, hän oli kysynyt hallintosihteeriltä, miten kantelija haluaa, että asiasta ilmoitetaan henkilökunnalle. A:n mukaan hallintosihteerin oli ilmoittanut, että kantelija ei halua asiasta puhuttavan ennen kuin hän on jäänyt sairauslomalle. Hallintosihteerin oli saanut tämän tiedon kantelijan esihenkilönä toimineelta osastovastaavalta.

Arviointi

Asiassa on kiistatonta, että A oli kertonut tuomarikokouksessa kantelijan terveydentilasta tiedon, joka on ollut julkisuuslain 24 §:n 1 momentin 25 kohdan nojalla salassa pidettävä.

Työyhteisöissä saattaa olla tilanteita, joissa työntekijä toivoo esihenkilön kertovan työyhteisölle sairaudestaan. Tässä asiassa kantelija ei ollut kuitenkaan antanut lupaa sairautensa kertomiseen. A:lla oli kuitenkin sellainen virheellinen käsitys, että hänellä olisi ollut kantelijalta lupa sairauden kertomiseen.

Selvityksistä jää epäselväksi, minkälaisen viestinnän perusteella A:lle oli tarkalleen ottaen muodostunut tämä käsitys. Yksityiskohtaisia tietoja eri henkilöiden käymien keskustelujen sanamuodoista ei ole jälkikäteen saatavissa.

A on todennut, että hänen alaisiltaan saamansa tieto oli virheellinen tai hän oli ymmärtänyt sen väärin. A on kertonut kysyneensä hallintosihteeriltä, miten kantelija on halunnut, että asiasta ilmoitetaan henkilökunnalle. A:n mukaan hallintosihteerin oli tällöin ilmoittanut hänelle: "[Kantelija] ei halua, että asiasta puhutaan ennen kuin hän on jäänyt sairauslomalle." Tällä tavoin muodollituna hallintosihteerin viesti on ollut osin tulkinnanvarainen. Varsinaisesti A:lle ei kuitenkaan tässä kohtaa ilmoitettu, että kantelija olisi antanut A:lle luvan sairautensa kertomiseen. Asiakirjoista ei ilmene muutaakaan tilannetta, jossa alaiset olisivat ilmoittaneet selkeästi virheellisen

tiedon A:lle, vaan A:n on katsottava ymmärtäneen alaisiltaan saaman osin tulkinnanvaraisen viestin väärin.

Asiassa ei ole aihetta epäillä, että A olisi kertonut henkilöstölle kantelijan sairaudesta, mikäli hänellä ei olisi ollut tätä koskevaa virheellistä käsitystä kantelijan tahdosta. Kyse ei ole siitä, että A olisi tahallaan paljastanut tietoa, jonka tiesi olevan salassa pidettävä. Sen sijaan kyse on siitä, että A oli ymmärtänyt alaistensa hänelle kertomat viestit tavalla, joka ei vastannut kantelijan tosiasiallista tahtoa. Virheellisen tulkintansa seurauksena A paljasti kantelijan salassa pidettävän terveystiedon henkilöstölle.

A ei ollut itse keskustellut kantelijan kanssa, vaan hänen tekemänsä arvio perustui alaisilta saamiinsa tietoihin. Pidän sinänsä varsin ymmärrettävänä A:n selvityksessään esiintuomaa näkemystä, jonka mukaan käräjäoikeutta ei voi johtaa, jos laamannin tulee henkilökohtaisesti tarkastaa kaikki tiedot, mitkä hänelle kerrotaan.

Asiassa kyse on ollut kuitenkin henkilön terveystiedosta, jollaisen tiedon virheellinen paljastaminen on omiaan aiheuttamaan henkilölle peruuttamatonta vahinkoa. Henkilöstölle on ollut ymmärrettävä tarve kertoa kantelijan pidempiaikaisesti poissaolosta ja sijaisjärjestelyistä, mutta mitään työnjohdollista tarvetta kertoa kantelijan sairaudesta, puhumattakaan sen tarkemmasta luonteesta, ei ole ollut. Kun A:n alaisiltaan saama viesti oli tulkinnanvarainen, näissä olosuhteissa huolellinen menettely olisi edellyttänyt A:n tarkastavan ennen terveystietojen kertomista tarkemmin viestin tarkoituksen ja kantelijan tahdon. Epäselvässä tilanteessa A:n olisi tullut pidättäytyä kertomasta terveystietoja. A on itsekin selvityksessään jälkikäteenä arviona todennut, että hänen olisi tullut tarkastaa hallintosihteeriltä tarkemmin, mitä tämän kertoma tieto oli tarkoittanut.

A on rikkonut olosuhteiden edellyttämää ja häneltä vaadittavaa huolellisuusvelvollisuutta, vaikka hän olisi ollut kyky ja tilaisuus sitä noudattaa. A:n menettely on ollut siten huolimaton.

Tällainen menettely voisi tulla arvioitavaksi rikoslain 40 luvun 5 §:n mukaisena tuottamuksellisenä virkasalaisuuden rikkomisena. Tuottamuksellinen virkasalaisuuden rikkominen voi ilmetä muun ohella siten, että virkamies paljastaa tiedon laiminlyötyään ensin selvittää, onko tieto julkistettu vai salassa pidettävä, vaikka tähän tiedon laadun vuoksi olisi syytä.

Tuottamuksellisen virkasalaisuuden rikkomisen tunnusmerkistö edellyttää, että teko ei ole kokonaisuutena arvostellen vähäinen ottaen huomioon sen haitallisuus ja vahingollisuus ja muut tekoon liittyvät seikat. Tuottamuksellisia virkarikoksia koskevassa oikeuskäytännössä vähäisinä ei ole pidetty sellaisia virkavelvollisuuden rikkomisia, jotka ilmentävät tekijässä välinpitämättömyyttä virkavelvollisuuksia kohtaan. Toisaalta rangaistusvastuuta ei ole katsottu perustelluksi

ulottaa sellaisiin yksittäisiin tekoihin, jotka jäävät tekijän syyllisyyden asteen kannalta vähäisiksi ja jotka eivät muutoinkaan edellytä rangaistuksen tuomitsemista ([KKO 2020:83](#), kohta 29).

Teon haitallisuutta ja vahingollisuutta puoltaa paljastetun tiedon laatu. Terveystietojen oikeudeton paljastaminen aiheuttaa peruuttamatonta vahinkoa. Kantelija on kertonut hänelle aiheutuneen kärsimystä ja hänen kokeneen suurta mielipahaa A:n menettelystä.

Toisaalta A oli kantelijan sairauslomasta kuultuaan nimenomaisesti kysynyt alaiseltaan, miten kantelija oli halunnut asiasta kerrottavan. A oli selvästi ymmärtänyt kantelijan terveystietojen arkaluonteisuuden ja pyrkinyt toimimaan olettamansa kantelijan tahdon mukaisesti. Alaisilta saamiensa tietojen varmistamisessa A:n olisi tullut tässä tapauksessa toimia huolellisemmin, mutta mikään asiassa ei viittaa A:n suhtautuneen virkavelvollisuuksiinsa välinpitämättömästi ja huolimattomuuden astetta voidaan pitää rikostunnusmerkistön tarkoittamalla tavalla vähäisenä.

Kun A:n menettely lähtökohtaisesta vakavuudestaan huolimatta edellä esitettyyn nähden olisi rikosoikeudellisesti arvioituna tuottamuksellisen virkasalaisuuden rikkomisen tunnusmerkistössä tarkoitettulla tavalla vähäinen, asia on tutkittu laillisuusvalvonnallisesti toimituttamatta asiassa esitutkintaa.

Johtopäätökset ja toimenpiteet

Käräjäoikeuden laamannina toiminut A on huolimattomuuttaan menetellyt lainvastaisesti paljastaessaan tuomaripalaverissa kantelijan salassa pidettävän terveystiedon.

Valtioneuvoston oikeuskanslerista annetun lain 6 §:n 1 momentin mukaan, jos virkamies, julkisyhteisön työntekijä tai muu henkilö julkista tehtävää hoitaessaan on menetellyt lainvastaisesti tai jättänyt velvollisuutensa täyttämättä, oikeuskansleri voi antaa asianomaiselle huomautuksen vastaisen varalle, mikäli hän ei harkitse olevan tarvetta syytteen nostamiseen.

Annan tämän lainkohdan nojalla laamanni A:lle huomautuksen hänen edellä kuvatusta menettelystään.

Lähetän päätökseni tiedoksi hovioikeudelle.

Tämä asiakirja on allekirjoitettu sähköisesti.

Apulaisoikeuskansleri

Mikko Puumalainen

Esittelijäneuvos

Juho Lehtimäki